

Skógrækt í skipulagsáætlunum sveitarfélaga

IV. útgáfa 2023

Efnisyfirlit

INNGANGUR	3
STEFNA UM SKÓGRÆKT	4
SAMRÁÐ Á VINNSLUSTIGI SKIPULAGS	5
UMHVERFISMAT SKIPULAGSÁÆTLANA	6
LANDSSKIPULAGSSTEFNA	6
SKÓGRÆKT Í SVÆÐISSKIPULAGI	6
SKÓGRÆKT Í AÐALSKIPULAGI	7
Skógræktar- og landgræðslusvæði (SL)	8
Landbúnaðarsvæði (L)	8
Opin svæði (OP)	9
Svæði fyrir frístundabyggð ásamt afþreyingar- og ferðamannasvæðum (F, AF)	9
Óbyggð svæði (ÓB)	9
SKÓGRÆKT Í DEILISKIPULAGI	10
Landbúnaðarsvæði og skógræktar- og landgræðslusvæði	10
Opin svæði og útivistarsvæði í þéttbýli	10
Frístundabyggð	11
Verndarákvæði	11
RÆKTUNARÁÆTLANIR	12
FRAMKVÆMDALEYFI	13
MAT Á UMHVERFISÁHRIFUM FRAMKVÆMDA	14
Nýræktun skóga	14
Tilkynning til Skipulagsstofnunar	14
Kynning og samráð	15
Leyfisveitingar	15
VARANLEG SKÓGAREYÐING	16
Tilkynning til Skipulagsstofnunar	16
Kynning og samráð	17
Leyfisveitingar	17

Titill Skógrækt í skipulagsáætlunum sveitarfélaga, IV. útgáfa 2023

ISBN 978-9935-9718-0-7

Ritstjórn upphaflegrar útgáfu: Hallgrímur Indriðason

Ritstjórn IV. útgáfu Hrefna Jóhannesdóttir og Guðrún Lára Sveinsdóttir

Ábyrgðarmaður Hrefna Jóhannesdóttir

Textavinnsla og umbrot Pétur Halldórsson

Ljósmyndir Pétur Halldórsson

Útgefendur mars 2023

Skógræktin, Miðvangi 2-4, 700 Egilsstöðum

Skipulagsstofnun, Borgartúni 7b, 105 Reykjavík

Öll réttindi áskilin

 skógræktin

 Skipulagsstofnun

Inngangur

Í þessu hefti eru settar fram almennar leiðbeiningar sem eiga að nýtast við mótun stefnu um skógrækt í skipulagsáætlunum. Einnig er leiðbeint um málsmeðferð og gögn sem þarf að leggja fram við gerð skógræktaráætlana, ósk um framkvæmdaleyfi og vegna skógræktar sem fellur undir 1. viðauka laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021.

Í skipulagsáætlun er sett fram stefna sveitarstjórnar um framtíðarnotkun lands og fyrirkomulag byggðar. Þar er jafnframt lýst forsendum að baki stefnunni og eftir atvikum hvernig staðið verður að framkvæmd hennar. Öll mannvirki og aðrar

framkvæmdir sem hafa áhrif á umhverfið og breyta ásýnd þess eiga að vera í samræmi við skipulagsáætlanir. Í skipulagslögum nr. 123/2010 og skipulagsreglugerð nr. 90/2013 eru skilgreindar þrjár gerðir skipulagsáætlana, svæðisskipulag, aðalskipulag og deiliskipulag. Við gerð skipulagsáætlana þarf að taka mið af landsskipulagsstefnu sem er samræmd stefna ríkisins um skipulagsmál.

Ritið var fyrst gefið út árið 2008, en er nú uppfært í þriðja sinn miðað við áorðnar breytingar á lögum og stefnu stjórnvalda. Þetta er því fjórða útgáfa.

Stefna um skógrækt

Í lögum um skóga og skógrækt nr. 33/2019 er settur fram skýr rammi um stefnumótun og skipulag skógræktar, vernd og endurheimt náttúruskóga landsins og ræktun nytjaskóga. Skógarnir munu gegna margvíslegu hlutverki en sjálfbærni er og verður leiðarljós skógræktar. Þegar unnið er að gerð áætlana um skógrækt þarf að hafa í huga að í öðrum lögum og reglugerðum eru sett önnur markmið sem fela í sér takmarkanir á skógrækt. Þess vegna þarf að skoða aðra stefnumörkun á vegum ríkis eða sveitarfélaga með það fyrir augum að samræma stefnu um skógrækt og tryggja að hún stangist ekki á við umhverfisverndarmarkmið s.s. um náttúruvernd, eða reglur um helgunarsvæði fornminja, vega og veitna auk annarra markmiða í fyrirbyggjandi skipulagsáætlunum.

Stefna stjórnvalda um að vernda til framtíðar fjölbreytni íslenskrar náttúru, þar á meðal líffræðilega og jarðfræðilega fjölbreytni og fjölbreytni landslags, er sett fram í náttúruverndarlögum. Lögin ná til vistkerfa eins og votlendis og ýmissa jarðmyndana sem njóta verndar og skal forðast að raska nema brýn nauðsyn beri til. Sérstæðir eða vistfræðilega mikilvægir birkiskógar og leifar þeirra, til að mynda gömul tré, njóta sérstakrar verndar og einnig landslag sem er sérlega verðmætt vegna fagurfræðilegs eða menningarlegs gildis. Er þessara birkiskóga getið í skóga-skrá sem Skógræktin heldur utan um skv. 8. gr. laga nr. 33/2019.

Jarðalögum er ætlað að tryggja að nýtingu lands sé hagað í samræmi við landkosti með hagsmuni samfélagsins og komandi kynslóða að leiðarljósi og að land sem er vel fallið til búvöruframleiðslu verði áfram varðveitt til slíkra nota. Við gerð aðalskipulags í dreifbýli skal land flokkað með tilliti til ræktunarmöguleika. Gert er ráð fyrir að ráðstöfun á landbúnaðarlandi, þ.m.t. til skógræktar, byggist á þeirri flokkun.

Skógrækt og landgræðsla hafa verið lykil-aðgerðir í loftslagsstefnu Íslands. Eitt af verkefnum aðgerðaáætlunar í loftslagsmálum (2020) og stefnu um aðlögun að loftslagsbreytingum (2021) er að efla bindingu kolefnis í gróðri og jarðvegi með skógrækt og landgræðslu auk þess að setja á fót verkefni um endurheimt votlendis.

Sameinuð stefna í landgræðslu og skógrækt, *Land og líf, landgræðsluáætlun og landsáætlun í skógrækt til ársins 2031*, hefur m.a. að geyma tillögu starfshóps til matvælaráðherra um almenna stefnu um skógrækt og umtalsverða útbreiðslu skóga á Íslandi. Stefnunni fylgir aðgerðaáætlun í landgræðslu og skógrækt 2022-2026. Í henni kemur m.a. fram að þróa þurfi og innleiða ný gæðaviðmið fyrir val á landi til skógræktar. Í nýjum gæðaviðmiðum verði m.a. fjallað um áhrif skógræktar á líffræðilega fjölbreytni, landslag, náttúru, jarðminjar, menningarmínjar og verndun verðmæts landbúnaðarlands samkvæmt flokkun í skipulagi, auk annarra mikilvægra þátta. Við val á landi til skógræktar er mikilvægt að gera grein fyrir umhverfislegum og samfélagslegum verðmætum sem fyrir kunna að vera á tilvonandi skógræktarsvæði og verða fyrir áhrifum af skógrækt. Slíkt mat er hluti af upplýsingum sem fylgja umsókn um framkvæmdaleyfi fyrir skógrækt. Skógræktin mælist til þess að stefnan og aðgerðaáætlunin verði höfð til viðmiðunar við gerð skipulagsáætlana á öllum stigum.

Í umfjöllun um skógrækt á öllum skipulagsstigum þarf að gera grein fyrir ákvæðum laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana vegna skógræktar og framkvæmdaleyfisskyldu.

Samráð á vinnslustigi skipulags

Skógræktin er ávallt álitgjafi um málefni er tengjast skógrækt, skógvernd og eyðingu skóga í skipulagsáætlunum. Á öllum skipulagsstigum getur verið tilefni til að hafa samráð við skógræktarfélag og skógræktendur í viðkomandi landshluta um mál sem tengjast skipulagi skógræktar. Þegar lýsing eða vinnslutillaga samkvæmt skipulagslögum liggur fyrir þarf að hafa samráð við aðrar fagstofnanir, svo sem Umhverfisstofnun og Minjastofnun Íslands, ekki eingöngu vegna stefnu um hvar megi rækta skóg heldur einnig vegna annarrar landnotkunar sem kann að hafa í för með sér rask á skógi.

Samráð skal einnig haft við Skipulagsstofnun við gerð lýsingar skipulagstillagna og vegna umhverfismats skipulagstillagna samkvæmt skipulagslögum og lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Hún er sveitarfélögum jafnframt til aðstoðar við mótun skipulagstillagna og fer yfir svæðis- og aðalskipulagstillögur áður en þær eru auglýstar. Skipulagsstofnun staðfestir svæðis- og aðalskipulag sveitarfélaga og yfirfer deiliskipulag sem sveitarstjórnir hafa samþykkt.

Umhverfismat skipulagsáætlana

Í skipulagsáætlunum á að gera grein fyrir áhrifum áætlunarinnar og einstakra stefnumiða hennar á umhverfið, m.a. með samamburði þeirra kosta sem til greina koma. Í lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021 er gerð krafa um að umhverfismat áætlunarinnar sé unnið samhliða áætlanagerðinni. Í svæðis- og aðalskipulagi er gjarnan sett fram

almenn stefna um skógrækt án þess að fyrir liggi ákvarðanir um endanlega staðsetningu, umfang eða tímasetningu einstakra framkvæmdaáfangna. Tilgangur umhverfismats á þessu stigi er sérstaklega að fjalla um umhverfisáhrif valkosta og samlegðaráhrif sem oft á tíðum er ekki raunhæft að fjalla um þegar um er að ræða mat á áhrifum einstakra framkvæmda.

Landsskipulagsstefna

Í landsskipulagsstefnu eru sett fram leiðarljós um nýtingu lands og landgæða með það að markmiði að tryggja heildarhagsmuni við gerð skipulagsáætlana og stuðla að sjálfbærri þróun og skilvirkri áætlanagerð. Þá er landsskipulagsstefnu ætlað að stuðla að samræmingu í stefnumótun ríkis og sveitarfélaga um landnotkun og nýtingu lands.

Lögð er áhersla á að ákvarðanir um ráðstöfun lands í dreifbýli til landbúnaðar og annarrar nýtingar byggist á flokkun landbúnaðarlands og landslagsgreiningu.

Val á svæðum til skógræktar og stefna um þau þarf að taka mið af því að skógrækt falli

vel að landi og að sjónarmið skógræktar, annars landbúnaðar og útivistar séu samþætt. Við skipulagsgerð skal jafnframt leitast við að varðveita náttúru- og menningargæði sem hafa gildi út frá sögu, náttúrufari og menningu og gæta að álagi á vatn og vatnsvernd.

Sveitarfélög skulu taka mið af landsskipulagsstefnu við gerð svæðis- og aðalskipulagsáætlana og samræma þær landsskipulagsstefnu innan fjögurra ára frá samþykkt hennar. Í því felst að samræma og útfæra landsskipulagsstefnu í skipulagsáætlunum.

Skógrækt í svæðisskipulagi

Meginhlutverk svæðisskipulags er að samræma stefnu sveitarfélaga í skipulagsmálum í þeim tilvikum þegar tvö eða fleiri sveitarfélög telja þörf á að marka sameiginlega stefnu um landnotkun. Staðbundnar ákvarðanir um landnotkun eru aðeins teknar í svæðisskipulagi að því marki sem nauðsyn þykir til að tryggja sameiginlega

hagsmuni sveitarfélaganna eða útfæra landsskipulagsstefnu. Ef skógrækt og landbúnaður eru viðfangsefni svæðisskipulags er hægt að marka stefnu um hvar eða við hvaða aðstæður skógrækt sé heimil. Stefna í svæðisskipulagi leggur grunn að stefnu í aðalskipulagi hlutaðeigandi sveitarfélaga.

Skógrækt í aðalskipulagi

Í aðalskipulagi er sett fram stefna hlutaðeigandi sveitarfélags um landnotkun og þróun byggðar í sveitarfélaginu, þar á meðal um skógrækt. Það á jafnt við um skógrækt á vegum sveitarfélagsins og annarra aðila.

Til þess að unnt sé að marka stefnu til framtíðar þarf að safna upplýsingum um þá skóga sem eru til staðar og skógræktaráform sem þegar liggja fyrir. Það á við um skóga á þegar skilgreindum skógræktar- og landgræðslusvæðum, landbúnaðarsvæðum, útivistarsvæðum og óbyggðum svæðum

en einnig trjárækt innan þéttbýlismarka. Upplýsingar um núverandi og fyrirhugaða skógrækt fást hjá Skógræktinni og skógræktarfélögum. Upplýsingar um útbreiðslu birkiskóglendis er að finna í rafrænni skóga-skrá sem rannsóknasvið Skógræktarinnar heldur utan um.

Skógrækt leiðir til breytinga á umhverfinu og því er mikilvægt að greina þegar á mótunarstigi skipulagstillögu, hvaða breytingar framfylgd hennar sé líkleg til að hafa í för með sér. Það er gert við mat á

áhrifum skipulagstillögunnar á umhverfið. Sem dæmi má nefna að skógrækt getur haft áhrif á gróðurfar, ásýnd lands og nærveður og einnig á svæði sem njóta verndar, s.s. vegna vatns, náttúrufars eða menningarminja. Stefna um skógrækt þarf að byggjast á greiningu og flokkun lands svo ákvarðanir um framtíðarnotkun byggist á góðum upplýsingum.

Aðferðafræði við flokkun lands í dreifbýli er sett fram í leiðbeiningum um flokkun landbúnaðarlands með tilliti til hæfni til ræktunar (atvinnu- og nýsköpunarráðuneytið, mars 2021). Á grunni flokkunar er hægt að setja fram og bera saman mismunandi staðarval og umfang, og velja síðan þá kosti sem auka jákvæð áhrif skógræktar og draga úr neikvæðum áhrifum, en framfylgja meginstefnu sveitarfélagsins að öðru leyti. Stefna aðalskipulagsins um skógrækt í sveitarfélaginu er höfð að leiðarljósi og útfærð nánar við gerð ræktunaráætlunar fyrir einstök skógræktarverkefni.

Hægt er að tryggja vernd skóga eða trjágróðurs með því að skilgreina hverfisvernd á viðkomandi svæði í skipulagi. Reglur hverfisverndar um umgengni og mannvirkjagerð ættu að miðast að því að koma í veg fyrir óþarfa rask á svæðinu.

Í hverfisverndarákvæðum skipulagsins þarf að gera grein fyrir hvert sé viðfangsefni verndunarinnar, hvaða landnotkun sé fyrirhuguð á hverfisverndarsvæðinu og hvernig hún falli að reglunum sem gilda á viðkomandi svæði.

Í aðalskipulagi skal setja fram stefnu um skógrækt og, eftir því sem við getur átt, afmarka núverandi og fyrirhuguð skógræktarsvæði á skipulagsupprætti. Stefna aðalskipulags um skógrækt getur fallið undir nokkra landnotkunarflokka.

Skógræktar- og landgræðslusvæði (SL)

Hægt er að marka stefnu um sérstök skógræktar- og landgræðslusvæði (SL) sem auðkennd eru á skipulagsupprætti aðalskipulags. Það getur átt við fjölnytjaskógrækt, landbótaskógrækt, flest svæði sem skógræktarfélagin hafa umsjón með, skóga og skógræktarsvæði í grennd við þéttbýli. Enn fremur getur þetta átt við um skjólbelti og þjóðskógana sem Skógræktin rekur.

Sé þessi leið valin munu ný skógræktarsvæði kalla á breytingu á aðalskipulagi, nema annað sé sérstaklega tekið fram samanber skógrækt á landbúnaðarsvæðum.

Landbúnaðarsvæði (L)

Á láglandi utan þéttbýlis er landbúnaðarland víðast hvar stærsti landnotkunarflokkurinn. Marka þarf stefnu um nytjaskógrækt á landbúnaðarsvæðum (L) í aðalskipulagi í samræmi við flokkun landbúnaðarlands ef ekki er talið tilefni til að skilgreina þau sem sérstök skógræktar- og landgræðslusvæði (SL). Skógrækt getur verið ákjósanleg á tilteknum landnotkunarreitum landbúnaðarlands en á öðru landbúnaðarlandi geta verið ákveðnar takmarkanir svo sem vegna matvælaframleiðslu eða þar sem taka skal tillit til verndarsjónarmiða, t.d. votlendis. Setja þarf reglur eða viðmið um hvar og við hvaða aðstæður stefnt sé að skógrækt eða hvar skógrækt sé heimil, hvar hún sé heimil með tilteknum skilyrðum eða hvar hún kunni að vera óheimil, s.s. vegna verndarákvæða, landslags eða útsýnis. Einnig getur í aðalskipulagi verið ástæða til að útfæra nánari reglur um framkvæmdaleyfi vegna skógræktarverkefna, málsmeðferð og gögn vegna umsókna um framkvæmdaleyfi, umfram það sem fram kemur í reglugerð um framkvæmdaleyfi.

Opin svæði (OP)

Önnur skóglendi eru fyrst og fremst náttúruskógar utan landbúnaðarlands ætlaðir til almennrar útivistar. Þar er gert ráð fyrir stígum og áningarstöðum. Þessi skóglendi má skilgreina sem opin svæði (OP) í aðalskipulagi.

Svæði fyrir frístundabyggð ásamt afþreyingar- og ferðamannasvæðum (F, AF)

Á svæðum fyrir frístundabyggð (F) er almennt ekki gert ráð fyrir annarri trjárækt en þeirri sem er á hendi landeigenda eða lóðarhafa, s.s. til að skapa skjól eða eftir sóknarvert umhverfi. Það sama gildir um afþreyingar- og ferðamannasvæði (AF) en undir þá landnotkun falla tjald- og hjólhýsasvæði, skemmtigarðar og önnur svæði fyrir móttöku og afþreyingu ferðafólks. Í aðalskipulagi getur þó verið tilefni til að setja stefnu um skóg- og trjárækt á einstökum svæðum fyrir frístundabyggð, t.d. í þeim

tilgangi að vernda náttúrulegan birkiskóg eða tryggja útsýni eða aðgengi.

Óbyggð svæði (ÓB)

Í aðalskipulagi eru óbyggð svæði og önnur opin svæði þar sem ekki er gert ráð fyrir mannvirkjagerð sett í landnotkunarflokkinn óbyggð svæði (ÓB). Í þéttbýli getur þetta t.d. átt við beltí með fram vegum, ám, vötnum eða sjávarströnd.

Utan þéttbýlis er oftast um að ræða bæjarland umhverfis þéttbýlisstaði og óbyggðir utan heimalanda jarða. Meginlandnýting á óbyggðum svæðum í dreifbýli eru hefðbundnar nýttar s.s. beit búfjár. Almennt er ekki gert ráð fyrir skógrækt á óbyggðum svæðum en þó getur þar verið náttúruskógur sem fellur undir 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013 eða önnur verndarsjónarmið.

Skógrækt í deiliskipulagi

Í deiliskipulagi eru ákvæði og stefna aðal-skipulags útfærð nánar fyrir einstök svæði eða reiti, s.s. varðandi yfirbragð og þéttleika byggðar, landnotkun, útfærslu gatnakarferis, stærðir lóða og húsagerðir. Við skipulag svæða skal einnig taka mið af hagkvæmni, vistkerfi og þeim arfi sem felst í náttúru, landslagi, sögu og menningu viðkomandi svæðis.

Almennt er skógrækt ekki deiliskipulagsskyld nema þegar um er að ræða skógræktarsvæði þar sem gert er ráð fyrir áfangastöðum og mannvirkjagerð, s.s. stígum og byggingum. Það á einnig við þegar um er að ræða nytja-skógrækt þar sem gert er ráð fyrir athafna-svæðum og mannvirkjagerð.

Í deiliskipulagi skógræktarsvæða getur verið tilefni til að setja skilmála sem byggjast á ákvæðum annarra laga og reglugerða sem geta átt við, s.s. um afmörkun helgunarsvæða fornleifa skv. lögum um menningarminjar. Þá getur átt við að setja skilmála um merkingar, lýsingu, girðingar og tegundir sem heimilað er að rækta á viðkomandi svæði. Einnig getur þurft að afmarka á deiliskipulagsuppdraetti svæði eins og votlendi eða tjarnir þar sem ekki er gert ráð fyrir ræktun eða takmarkanir á ræktun innan svæðis. Ef gert er ráð fyrir áningarstöðum þarf að setja skilmála um aðkomu, fjölda og tegund bílastæða og annað sem við á.

Við gerð deiliskipulags þarf að huga að bruna-vörnum m.t.t. sinu-, kjarr- og skógarelda, þar sem hugað er að flóttaleiðum og slökkvi-vatni. Bent er á leiðbeiningar á [grodureldar.is](#).

Landbúnaðarsvæði og skógræktar- og landgræðslusvæði

Ekki þarf að vinna deiliskipulag fyrir skógrækt á landbúnaðarsvæðum ef nægilega skýr grein er gerð fyrir henni í aðalskipulagi. Það getur þó þurft ef um er að ræða aðra skipulagsskylda mannvirkjagerð á viðkomandi skógræktarsvæði eða ef stefna aðal-skipulags kveður á um það.

Opin svæði og útivistarsvæði í þéttbýli

Skógrækt í þéttbýli er almennt á svæðum sem skilgreind eru sem opin svæði í aðal-skipulagi viðkomandi sveitarfélags. Vinna þarf deiliskipulag fyrir útivistarsvæði þar sem gert er ráð fyrir mannvirkjagerð, svo sem bílastæðum, stígum, snyrtingum og leiktækjum. Ef ástæða þykir til, má í deiliskipulagi setja ákvæði um skógrækt, s.s. um áfangaskiptingu eða tegundanotkun, og takmarka aðra mannvirkjagerð með tilliti til skógræktarinnar eða setja takmarkanir á skógrækt á tilteknum svæðum eða beltum vegna verndar menningarminja, landslags eða útsýnis.

Víða í nágrenni þéttbýlissvæða hefur skógrækt verið stunduð um áratugaskeið. Markmið ræktunarinnar voru í upphafi breytileg, en í flestum tilfellum hafa skógræktarsvæðin verið opnuð og gerð aðgengileg til útivistar fyrir íbúa þéttbýlisins og aðra sem þangað sækja.

Upphafleg landfræðileg afmörkun þessara skógræktarsvæða var oft tengd hagkvæmum girðingarlínunum og stundum girðingum sem þjónuðu öðrum tilgangi en að vernda nýskóga. Ræktun skógar á þessum svæðum var m.a. ætlað það hlutverk að vera eins konar umgjörð um þéttbýlið. Við þessar aðstæður hefur með tímanum orðið til skógarauðlind sem hefur skapað aðstæður til útivistar og náttúruupplifunar.

Í mörgum tilfellum, m.a. til þess að tryggja gildi og aðgengi þessara skógræktarsvæða til útivistar í framtíðinni og einnig til að tryggja að stækkun þéttbýlis verði ekki á kostnað þessara útivistarsvæða, getur verið nauðsynlegt að vinna deiliskipulag fyrir þau, annað hvort í heild eða að hluta. Slíkar deiliskipulagsáætlanir eru æskilegar til að tengja svæðin umferðarkerfi þéttbýlisins með vega- og stígagerð og vegna snyrtinga, sorphirðu og aðgengis að leiksvæðum, svo eitthvað sé nefnt.

Einnig getur verið viðeigandi að vinna deiliskipulag af skógræktarreitum sem sveitarfélög eða skógræktarfélög útdeila til almennings og félagasamtaka. Í slíku deiliskipulagi er þá gerð grein fyrir skógræktarreitum, byggingareitum fyrir aðstöðuhús, göngustígum, bílastæðum o.s.frv.

Frístundabyggð

Vinna þarf deiliskipulag fyrir frístundasvæði. Í skipulagsskilmálum getur verið tilefni til að setja ákvæði um afmörkun skógræktarsvæða innan þeirra, sem og ákvæði um tegundanotkun og fleira sem við á, svo sem um fjarlægð trjáa frá lóðamörkum, t.d. vegna skuggavarps inn á nágrennalóðir. Þá getur verið viðeigandi að setja takmarkanir á mannvirkjagerð m.t.t. skógræktarinnar eða á skógræktina m.t.t. minja og útsýnis.

Á stöðum þar sem náttúrulegur birkiskógur er til staðar og fyrirhugað er að vinna deiliskipulag, t.d. fyrir frístundabyggð, er nauðsynlegt að huga vel að verndun skógarins út frá náttúruverndarsjónarmiðum. Þar sem fyrir er ræktaður skógur gæti þurft að huga að verndun hans út frá sögulegum sjónarmiðum eða vegna útivistargildis hans.

Samkvæmt skógræktarlögum er varanleg eyðing skóga að hluta eða í heild óheimil. Sé varanleg eyðing skógar óhjákvæmileg skal tilkynna Skipulagsstofnun um fyrirhugaða framkvæmd í samræmi við ákvæði laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Skipulagsstofnun leitar um það

efni umsagnar Skógræktarinnar. Jafnframt þarf að leita umsagnar Skógræktarinnar samhliða vinnslu deiliskipulags.

Í skógræktarlögum kemur fram að sá sem heggur skóg skuldbindur sig til að græða upp skóg til þess að draga úr eða koma í veg fyrir neikvæð áhrif á umhverfið af eyðingu skógarins og hefjast handa innan tveggja ára. Við þessar aðstæður, þar sem fyrirhugað er að eyða skógi, er því nauðsynlegt að fram komi í deiliskipulagi flatar-mál þess skógar sem fella þarf og hvernig mótvægisáðgerðum verði háttað. Skógræktin veitir nánari upplýsingar um hvernig staðið er að framkvæmd mótvægisáðgerða í samræmi við skógræktarlög.

Verndarákvæði

Í deiliskipulagi getur verið ástæða til að setja sérstök ákvæði um verndun trjálunda eða einstakra trjáa. Víða eru gamlir lundir eða gömul tré sem hafa sérstaka sögu, eru af sjaldgæfum tegundum, setja svip á umhverfi sitt eða hafa verndargildi af öðrum ástæðum. Best er að tryggja slíka vernd með því að skilgreina hverfisvernd í skipulagi og skýra nákvæmlega í reglum um hverfisverndarsvæðið hvaða réttindi, skyldur og kvaðir eru um umgengni og mannvirkjagerð.

Þá þarf að gæta þess að skógrækt, skjólbeltarækt og önnur ræktun falli sem best að heildarsvipmóti lands og raski ekki náttúru- og menningarminum.

Ræktunaráætlanir

Skógrækt sem nýtur ríkisstyrkja er áætlana-bundin framkvæmd skv. skógræktarlögum. Í ræktunaráætlun skal fjalla um markmið viðkomandi skógræktar, landfræðilega afmörkun skógræktarsvæðis, staðsetningu svæða þar sem ekki skal gróðursetja, svo sem verndarsvæða, og tillögur um undirbúning lands og trjátegundir. Þetta á jafnt við um nytjaskógrækt, fjölnytjaskógrækt, landbótaskógrækt, landgræðsluskógrækt og sérverkefni í skógrækt.

Í ræktunaráætlun kemur m.a. fram eftirfarandi:

- **Grunngögn:** Nákvæmar upplýsingar um staðsetningu og stærð svæðis, gróðurfar, gróðurþekju, halla og hallaátt, jarðvegsdýpt, undirlag jarðvegs, snjóalög, helstu vindáttir o.fl.
- **Leiðbeiningar:** Nákvæmar upplýsingar um hvernig standa skuli að ræktun skógar, svo sem um hvar skuli byrja,

hvernig skuli staðið að jarðvinnslu og áburðargjöf, hvernig gróðursetningu í skógarjaðra skuli hagað og hvernig val og blöndun trjáa skuli vera. Auk þess kemur fram ýmis almennur fróðleikur um skógrækt.

- **Úrtök:** Staðsetning náttúru- og menningarminja sem kunna að vera umkringdar skógræktarsvæðinu eða í grennd við það en eru ekki hluti af hinu samningsbundna skógræktarsvæði.

Ræktunaráætlun er nauðsynlegt tæki til að sú þekking sem er til staðar hverju sinni nýtist og árangur af ræktunarstarfinu verði sem bestur. Þetta á ekki síst við héraðs þar sem ekki hefur skapast hefð og reynsla í skógrækt eins og hjá skógræktarþjóðum. Forsenda þess að vel takist til við skógræktina er að áætlunin sé unnin af fagfólki í skógrækt og endurskoðuð með vissu millibili til að tryggja vönduð vinnubrögð.

Framkvæmdaleyfi

Í aðalskipulagi hvers sveitarfélags er sett fram framtíðarsýn og stefna um skógrækt í sveitarfélaginu. Á skipulagsupprætti er sett fram stefna sveitarfélagsins um landnotkun á hverjum tíma og í greinargerð settir fram ýmsir skilmálar um fyrirhugaða skógrækt. Sækja þarf um framkvæmdaleyfi til viðkomandi sveitarfélags fyrir nýræktun skóga, hvort sem um er að ræða nytjaskóg eða útivistarskóg eða skógareyðingu, uppgræðslu lands á verndarsvæðum, landfyllingu eða endurheimt votlendis, sbr. 5. gr. reglugerðar um framkvæmdaleyfi. Sá sem að framkvæmdinni stendur aflar framkvæmdaleyfis. Í *aðgerðaáætlun í landgræðslu og skógrækt 2022-2026* fjallar aðgerð 4.8 *Skógrækt* um að rækta skóga með mikla getu til kolefnisbindingar á flatarmálseiningu lands og er mest notuð við góð skógræktarskilyrði í byggð. Öll skógrækt skv. þessari aðgerð er byggð á

settum gæðaviðmiðum, leiðbeiningum um tegundanotkun og val á landi og miðast við að framkvæmdaleyfi sveitarfélags liggi fyrir.

Varðandi gögn sem fylgja umsókn um framkvæmdaleyfi er vísað til 7. gr. reglugerðar um framkvæmdaleyfi nr. 772/2012. Leyfisveitandi getur bundið framkvæmdaleyfi skilyrðum og skulu þau koma fram í framkvæmdaleyfi samanber 4. málsgrein 10. greinar sömu reglugerðar.

Í áðurnefndri aðgerðaáætlun með *Landi og lífi* er fjallað um ný gæðaviðmið í aðgerð 2.3 *Ný gæðaviðmið við val á landi til skógræktar*. Þar kemur fram að matið sé hluti þeirra upplýsinga sem fylgja skuli umsókn um framkvæmdaleyfi fyrir skógrækt. Í gæðaviðmiðunum skal fjalla um áhrif skógræktarverkefnis á líffræðilega fjölbreytni, landslag, náttúru, jarðminjar, menningarminjar og verndun landbúnaðarlands, auk fleiri þátta.

Mat á umhverfisáhrifum framkvæmda

Nýræktun skóga

Nýræktun skóga á 200 ha svæði eða stærra og á verndarsvæðum er tilkynningarskyld til Skipulagsstofnunar, skv. tölulið 1.04 í 1. viðauka laga um umhverfismat framkvæmda og áætlana. Skipulagsstofnun ákvarðar hvort framkvæmd skuli háð mati á umhverfisáhrifum. Skógrækt sem er fyrirhuguð á verndarsvæðum skal tilkynnt til Skipulagsstofnunar, án tillits til stærðar.

Þau svæði sem teljast verndarsvæði skv. lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana eru:

- Náttúruminjar í A-, B- og C-hluta náttúruminjaskrár, svæði sem falla undir 61. gr. laga um náttúruvernd nr. 60/2013 og svæði í verndarflokki rammaáætlunar.
- Svæði sem njóta verndar skv. sérlögum, s.s. Þingvellir, Mývatn og Laxá og Breiða-fjörður.
- Svæði innan 100 m fjarlægðar frá friðlýstum fornleifum.
- Vatnsverndarsvæði sem og svæði sem njóta verndar vegna mengunar í ám og vötnum.
- Svæði sem njóta verndar sem byggist á alþjóðsamningum, s.s. Ramsar- og Bernarsamningunum. Undir þetta falla ábyrgðartegundir og tegundir á válista.
- Hverfisverndarsvæði skv. skipulagsáætlunum.

Tilkynning til Skipulagsstofnunar

Tilkynningu um fyrirhugað skógræktarverkefni sem fellur undir lög um umhverfismat framkvæmda og áætlana þarf að fylgja greinargerð um verkefnið. Í greinargerðinni þurfa að koma fram tilteknar upplýsingar þannig að unnt sé að taka ákvörðun um hvort viðkomandi verkefni skuli háð um-

hverfismati eða ekki. Við framsetningu gagna er nauðsynlegt að hafa í huga að þau þurfa að nýtast fólki sem ekki er staðkunnugt.

Eftirfarandi upplýsingar skulu fylgja tilkynningunni í samræmi við 9. gr. reglugerðar um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 1381/2021:

- Nafn framkvæmdaraðila og upplýsingar um staðsetningu skógræktarsvæðisins, þ.e. heiti jarðar og sveitarfélags. Gera þarf grein fyrir tilgangi fyrirhugaðrar skógræktar, t.d. hvort um er að ræða nytjaskógrækt, skógrækt til kolefnisbindingar eða annað. Unnt er að styðjast við flokkun mismunandi skógræktar eins og hún er sett fram á vef Skógræktarinnar, skogur.is/flokkar.
- Upplýsingar um áfangaskiptingu framkvæmdar þurfa að koma fram, hvort sem hún fer eftir svæðum, tegundum eða tíma.
- Fram þarf að koma hver sé áætluð stærð skógræktarsvæðisins, upplýsingar um núverandi landnotkun, uppdráttur sem sýnir mörk framkvæmdasvæðis, afstöðu svæðisins til nánasta umhverfis og mannvirki sem fyrir eru á svæðinu. Einnig þarf að koma fram hvort fyrirhugað skógræktarsvæði er á eða nærri verndarsvæðum, samanber upptalningu á þeim hér að framan.
- Æskilegt er að sýna á uppdrætti hvernig skipta á svæðinu með tilliti til markmiða og tegundasamsetningar.
- Gott er að birta ljósmyndir af viðkomandi skógræktarsvæði svo unnt sé að glöggva sig á því hvernig umhorfs er á svæðinu.
- Gera þarf grein fyrir þeim verkþáttum sem nauðsynlegt er að ráðast í vegna fyrirhugaðrar skógræktar, s.s. vegum, girðingum, skurðum, áveitulögnum og mannvirkjum sem tengjast vinnslu afurða, ef við á.

- Gera þarf grein fyrir áburðarnotkun, jarðvinnslu og notkun varnarefna.
- Lýsa þarf staðháttum, s.s. landslagi, gróðri, vatnafari, veðurfari, dýralífi og jarðvegi. Jafnframt þarf að greina frá náttúruminum á svæðinu.
- Sýna þarf staðsetningu skráðra fornleifa sem eru á svæðinu og hvernig uppýsinga um þær var aflað. Einnig skal tilgreina ráðstafanir til að forðast röskun þeirra.
- Gera þarf grein fyrir þeim stöðum innan framkvæmdasvæðisins þar sem óheimilt er að gróðursetja, t.d. vegna nálægðar við fornleifar eða mannvirki (t.a.m. vegi og raflínur) og svæða sem njóta verndar.
- Gera þarf grein fyrir samræmi framkvæmda við skipulag svæðisins, s.s. gildandi aðalskipulag viðkomandi sveitarfélags.
- Tilgreina þarf hvaða þættir verkefnisins eru líklegastir til að hafa áhrif á umhverfið og hversu langvinn helstu umhverfisáhrifin eru, þ.m.t. á fornleifar, líffræðilega fjölbreytni, landslag, gróður, landnotkun, vatnafar, veðurfar, dýralíf og jarðveg. Einnig þarf að gera grein fyrir því hvernig skógurinn fellur að landi, þ.e. áhrifum skógræktarinnar sem og fullvaxins skógar á landslag, sérstaklega m.t.t. nálægðar við „viðkvæm svæði“, s.s. sérstæðar jarðmyndanir, fossa, vötn o.s.frv.

Kynning og samráð

Áður en Skipulagsstofnun tekur ákvörðun um hvort skógræktarverkefni skuli háð mati á umhverfisáhrifum leitar hún umsagna. Leitað er umsagna viðkomandi sveitarfélags, Húsnæðis- og mannvirkjastofnunar, Minjastofnunar Íslands, Náttúrufræðistofnunar Íslands, Skógræktarinnar, Umhverfisstofnun-

ar og eftir atvikum annarra. Það er alltaf til bóta að hafa samráð um gagnaöflun við ofangreinda umsagnaraðila áður en tilkynning er send til Skipulagsstofnunar. Í tilkynningunni ber að greina frá því hverjum hafi verið kynnt áformin og við hvaða þætti umsagnaraðilar hafi gert athugasemdir.

Leyfisveitingar

Ákvörðun Skipulagsstofnunar um matsskyldu skógræktarverkefna getur verið með tvennum hætti:

- Að fyrirhuguð skógrækt skuli háð mati á umhverfisáhrifum.
- Að fyrirhuguð skógrækt skuli ekki háð mati á umhverfisáhrifum.

Hafa ber í huga að skógræktarverkefni sem fellur undir lög um umhverfismat framkvæmda og áætlana er háð framkvæmdaleyfi viðkomandi sveitarstjórnar, sem hún getur ekki gefið út fyrr en niðurstaða um matsskyldu liggur fyrir.

Varanleg skógareyðing

Varanleg skógareyðing er tilkynningarskyld til Skipulagsstofnunar skv. lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana og einnig skv. 19. gr. laga um skóga og skógrækt. Hins vegar er ekki tilgreind stærð eða umfang í lögunum.

Í skógræktarlögum er eftirfarandi skilgreining á skógi: Skógur: Land, a.m.k. 0,5 ha að flatarmáli og minnst 20 m breitt, þar sem ríkjandi trjágróður nær a.m.k. tveggja metra hæð fullvaxinn og er með minnst 10% krónubekju. Því ber að miða framkvæmdir við varanlega eyðingu trjágróðurs á svæðum sem falla undir þessa skilgreiningu.

Tilkynning til Skipulagsstofnunar

Í greinargerð með tilkynningu til Skipulagsstofnunar skulu eftirfarandi gögn fylgja tilkynningunni, í samræmi við 9. gr. reglugerðar um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 1381/2021:

- Nafn framkvæmdaraðila og upplýsingar um staðsetningu svæðisins sem á að ryðja skóginum af, þ.e. heiti jarðar og sveitarfélags.
- Gera þarf grein fyrir tilgangi fyrirhugaðs skógarruðnings.
- Framkvæmdalýsing, þ.m.t. heildarflatarmál skógarins, núverandi landnotkun, uppdráttur af svæðinu þar sem sýnd eru svæði sem til stendur að ryðja og mannvirki sem fyrir eru á svæðinu. Gera þarf grein fyrir gerð skógarins, þ.e. trjátegundum, hæð og aldri.
- Gott er að birta ljósmyndir af viðkomandi svæði svo unnt sé að glöggva sig á því hvernig umhorfs er á svæðinu.
- Tengdar framkvæmdir, t.d. vegagerð o.fl.
- Lýsing á staðháttum, s.s. landslagi, gróðri, landnotkun, vatnafari, veðurfari, dýralífi og jarðvegi. Upplýsingar um náttúru-minjar á svæðinu.

- Sýna þarf staðsetningu skráðra fornleifa sem eru á svæðinu og hvernig upplýsinga um þær var aflað. Einnig skal tilgreina ráðstafanir til að forðast röskun þeirra.
- Upplýsingar um hvernig framkvæmdirnar falla að gildandi aðalskipulagi viðkomandi sveitarfélags.
- Í greinargerðinni þarf að tilgreina hvaða þættir verkefnisins valdi helst áhrifum á umhverfið og hversu langvinn áhrifin séu, þ.m.t. áhrif skógareyðingar á líffræðilega fjölbreytni.

Kynning og samráð

Áður en Skipulagsstofnun tekur ákvörðun um hvort varanleg skógareyðing skuli háð mati á umhverfisáhrifum leitar hún umsagna. Leitað er umsagna viðkomandi sveitarfélags, Minjastofnunar Íslands, Náttúrufræðistofnunar Íslands, Skógræktarinnar, Umhverfisstofnunar og eftir atvikum annarra. Það er alltaf til bóta

að hafa samráð um gagnaöflun við ofangreinda umsagnaraðila áður en tilkynning er send til Skipulagsstofnunar. Í tilkynningunni ber að greina frá því hverjum hafi verið kynnt áformin og við hvaða þætti umsagnaraðilar hafi gert athugasemdir.

Leyfisveitingar

Ákvörðun Skipulagsstofnunar um matsskyldu getur verið með tvennum hætti:

- Að fyrirhuguð skógareyðing skuli háð mati á umhverfisáhrifum.
- Að fyrirhuguð skógareyðing skuli ekki háð mati á umhverfisáhrifum.

Hafa ber í huga að varanleg skógareyðing sem fellur undir lög um umhverfismat framkvæmda og áætlana er háð framkvæmdaleyfi viðkomandi sveitarstjórnar, sem hún getur ekki gefið út fyrr en niðurstaða Skipulagsstofnunar um matsskyldu liggur fyrir.

2023